

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№3(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 254 sahifa,
2-mart, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek oilalarida ona-bola munosabatlari va ularning oilaviy emotsional muhitni shakllantirishdagi ahamiyati.....	18
<i>Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna</i>	
O'quvchi yoshlarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish – ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	22
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	
Raqamli muhit ta'sirida bolalar psixikasidagi transformatsiya jarayonlari.....	30
<i>Abdullayeva Sh. H.</i>	
Turli yosh davrlaridagi shaxslarda o'zini o'zi faollashtirish xususiyatlarining tafovutlanishi	33
<i>Qurbonboyev Azimbek Nazirboy o'g'li</i>	
Bolalarni maktab ta'limiga intellektual tayyorlash va vitagen tajribasini rivojlantirishga metodik yondashuvlar.....	37
<i>Abdullayeva Feruza Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni steam asosida o'qitishning interfaol metodlari	42
<i>Aliqarshiyeva Durdona Sharofiddin qizi</i>	
O'simliklar guruhlari mavzusini o'quvchilarga tushuntirishda interfaol metod va vositalardan foydalanishning samaradorligi.....	49
<i>Dehqonboyev Muhammad To'liqin o'g'li</i>	
Kichik maktab yoshidagi shaxsda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishning pedagogik shartlari	55
<i>Jo'rayev Avazbek Umar o'g'li</i>	
Matematika o'qitish jarayonida o'quvchilarning mantiqiy kompetentligini shakllantirish	59
<i>Kalandarova Maxliyo Aslonovna</i>	
Raqamli ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik madaniyatini rivojlantirishda raqamli ta'lim imkoniyatlaridan samarali foydalanish.....	63
<i>Kamalova Dilorom Olimjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'limni rivojlantirish – kelajak avlod kamolotiga qaratilgan strategik islohot.....	68
<i>Kamolova Gavhar Akbarovna</i>	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	71
<i>Kayumova Nargiza Mirziyatievna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi</i>	
Insult bilan xastalangan bemorlarda nutq buzilishlari korreksiyasiga yondashuvlar	74
<i>Maxkamova Laylo Majidovna</i>	
Milliy ta'lim tizimini yangilash va rivojlantirishning strategik modeli	77
<i>Mengliqulova Maftuna Abdullayevna</i>	
Yangi O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik va uning shaxs psixikasiga deterministik ta'siri	82
<i>Nishonova Oydinoy Mashrabjon qizi</i>	
Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishda o'qituvchining fasilitatorlik roli	86
<i>Sariyeva E'tibor Matchanboyevna, Urazbayeva Sabohat Ortiqbayevna, Yuldasheva Gavxaroy O'rinboy qizi</i>	
Raqamli ta'lim platformalaridan foydalanishning bugungi holati: muammo va imkoniyatlari	90
<i>Suyarov Xurshid Baxriddinovich</i>	
Tarbiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	95
<i>Toshpo'latova Guldona Tulqin qizi</i>	
Kreativ yondashuvni shakllantirishda o'qituvchining innovatsion faoliyatini shakllantirish metodikasi	98
<i>Usarova Marg'uba Nazar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ nutq malakasini rivojlantirishning metodologik asoslari.....	102
<i>Vaisova Yodgora Sardorbek qizi</i>	
Destruktiv oilalarda shaxslararo munosabat psixologiyasi	106
<i>Sharafutdinova Xadichaxon Gulyamutdinovna</i>	

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	110
<i>Xalilayev Batirjon Taxirovich</i>	
O'quvchilarning individual ta'lim ehtiyojlarini aniqlash mezonlarining pedagogik va raqamli diagnostik asoslari	114
<i>Xalknazarova Aysuliw Maxsetbaevna</i>	
Klinik integratsiya asosida farmakologiya fanini o'qitish modelini ishlab chiqish	118
<i>Xasanboyeva Nafisaxon Abdullojonovna</i>	
Yurak glikozidlaridan zaharlanishni oldini olishni o'qitishning metodik-pedagogik asoslari	121
<i>Xoliqova Oyistaxon Yuldashevna</i>	
Oliy ta'lim tizimida raqamli transformatsiya sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning universal va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	125
<i>Xurramov Anvar Jumanazarovich</i>	
Studying the Role of Magic Numbers and Nucleon Shells in Nuclear Structure	129
<i>Yakubova Shoxidaxon Qodirovna, Dehqonova Ohista Qosimjonovna</i>	
Методика адаптивного физического воспитания молодежи с интеллектуальными нарушениями посредством специализированных гимнастических упражнений	133
<i>Аслонова Гуллола Акрам кизи</i>	
Понятие эмоционально-оценочной лексики	137
<i>Каримбаев Ниятбай Шарипович, Усенова Гульзира Женгисбай кызы</i>	
Изучение русского языка с использованием цифровых платформ: потребности, проблемы и решения	140
<i>Умарова Дильфуза Маматкуловна</i>	
Инклюзивное образование в Республике Узбекистан: сравнение с мировым опытом	144
<i>Пирманова Бахора Эшмухаммадовна</i>	
Inklyuziv ta'lim jarayonida empatiya va rahm-shafqatning pedagogik ahamiyati	148
<i>Olimova Sarvara Sobitxon qizi</i>	
Bo'lajak defektologlarni oila bilan ishlashga tayyorlashning nazariy asoslari	152
<i>M. B. Muxtorova</i>	
Maktabgacha yoshdagi eshitishida nuqsoni bor bolalarni talaffuzga o'rgatish metodlari	156
<i>Bo'ronova Suksoraxon Behzodjon qizi</i>	
The Role of Identity, Motivation, and Investment in Teaching English at School (Experimental Study)	160
<i>Shahobova Sitara Baxromovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda umummadaniy kompetentlikni rivojlantirish jarayonining zamonaviy ta'lim paradigmasiga mos pedagogik modeli	166
<i>Olimova Dilrabo Nurali qizi</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida tikuvchilik va dizayn ta'limida innovatsion pedagogik yondashuvlar asosida talabalar kasbiy kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari	169
<i>Umarova Fotima Abduraximovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini zamonaviy darsliklardan samarali foydalanishga o'rgatishning interaktiv metodlari	172
<i>Kosimova Gullola Mullajonovna</i>	
Iqtisodiy ixtisoslik talabalari kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning metodologik asoslarini takomillashtirish: rus tili fanini o'qitishda	176
<i>Nuraliyeva Maftuna G'ulomovna</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini rivojlantirish bosqichlari	182
<i>Xidirova Nodira Abduganiyevna</i>	
Maktabgacha ta'limda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda pedagogning kompetensiyasi	185
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Frazeologik birliklar identifikatsiyasi	188
<i>Omadjon Azamov Burxonovich</i>	

O'smirlik davrida empatiya rivojlanishiga ijtimoiy tarmoqlar va virtual muloqotning ta'siri	192
Qodirova Zebuniso Malikovna	
Pedagogical Mechanisms for Enhancing the Competitiveness of Higher Education Services in the Context of Socio-Economic Globalization	197
Babayeva Lola Ibragimovna	
Integrativ yondashuv asosida talaba qizlarda jismoniy madaniyatni rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirishning dolzarbligi	202
M. X. To'xtamisheva	
Murakkab nuqsonli bolalarni umumta'lim maktablariga tayyorlash jarayonida logopedning kommunikativ malakasini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari.....	207
Abdubokiyeva Adiba Baxodir qizi	
Oliy ta'limda mustaqil ta'lim mazmunini kognitiv kompetensiyalarga yo'naltirib tashkil etish	211
Adashova Guljaxon Muxammadjonovna	
STEAM yondashuvi asosida tayyorlov guruh bolalarining bilish faoliyatini faollashtirishning samarali yo'llari	215
G. B. Maxmudova	
Bo'lajak oligofreno-pedagoglarning kompetentlik faoliyatini tashkil etishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari	219
Jumaboyev Nurillo Xayrullo o'g'li	
Sun'iy intellekt asosida ta'lim sifatini monitoring qilish mexanizmlarini takomillashtirish	223
Jumanazarova G. U.	
Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda duduqlanishni o'yin asosida bartaraf etish texnologiyalari	227
Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna, Mamatqulova Sarbarxon Axmadjon qizi	
Axloqiy qadriyatlar asosida milliy ertaklardan foydalanish texnologiyasi.....	230
Kayumova Nargiza Mirziyatrovna, Xo'jayeva Sharofat Olimjon qizi	
Sharq va G'arb mutafakkirlari merosida shaxs tarbiyasi masalalari	233
Mirabzalova Zaxro Shuhrat qizi	
Oliy ta'limda talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini tashkil qilish	238
Shamsiddinova Adiba Muzaffar qizi	
Формирование интеллектуальных умений детей старшего дошкольного возраста в условиях цифровой образовательной среды	242
Скрыльников Юрий Степанович	
Динамика становления профессионально значимых личностных качеств будущих педагогов.....	246
Тиллашайхова Хосият Азаматовна	
Hamid Olimjon ijodining shakllanishidagi manbalar va ijodiy omillar.....	250
U. A. Jumanazarov	

OLIIY TA'LIMDA TALABALARNING O'Z-O'ZINI PERSONALLASHTIRISHINI TASHKIL QILISH

Shamsiddinova Adiba Muzaffar qizi

Namangan davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada oliy ta'lim tizimida talabalarni o'z-o'zini personallashtirish va shaxsiy rivojlanishini tashkil etish uchun zarur bo'lgan pedagogik, psixologik va texnologik asoslar, personallashtirishning nazariy yondashuvlari, o'z-o'zini boshqarish, shaxsiy o'zini rivojlantirish hamda faollashtirish masalalari talqin etiladi.

Kalit so'zlar: talaba, ta'lim, jarayon, personallashtirish, individuallashtirish, refleksiya, adaptiv ta'lim, raqamlashtirish, muhit, motivatsiya, shakllantirish, natija, faollashtirish.

Abstract: The article interprets the pedagogical, psychological, and technological foundations necessary for organizing students' self-personalization and personal development in higher education, theoretical approaches to personalization, as well as issues of self-management, personal self-development, and activation.

Key words: student, education, process, personalization, individualization, reflection, adaptive learning, digitalization, environment, motivation, formation, outcome, activation.

Аннотация: В статье рассматриваются педагогические, психологические и технологические основы, необходимые для организации самоподготовки и личностного развития студентов в системе высшего образования, теоретические подходы к персонализации, вопросы самоуправления, саморазвития личности и активизации.

Ключевые слова: студент, образование, процесс, персонализация, индивидуализация, рефлексия, адаптивное обучение, цифровизация, образовательная среда, мотивация, формирование, результат, активизация.

KIRISH

Zamonaviy sivilizatsion taraqqiyot inson kapitali sifatining jadal oshishi, jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida bilim, innovatsiya va kreativlik omillarining ustuvor ahamiyat kasb etishi bilan xarakterlanadi. XXI asr global raqobat sharoitida har bir shaxsdan faqat mavjud bilimlarni o'zlashtirish emas, balki o'z imkoniyatlari, individual kognitiv strategiyalari, qiziqishlari va istiqbolli kasbiy rejalarini ongli ravishda belgilash, ya'ni o'z-o'zini personallashtirish jarayonida faol subyektga aylanish talab etilmoqda. Shu bois, oliy ta'lim tizimi oldida talabalarining shaxsiy rivojlanish yo'lini mustaqil tanlashga, o'z potensialini to'liq amalga oshirishga yo'naltirilgan pedagogik mexanizmlarni yaratish vazifasi turibdi. Ta'lim sohasiga raqamli texnologiyalarning kirib kelishi, ta'lim jarayonlarining individuallashtirish, ochiq ma'lumotlar muhitining kengayishi, ta'limda personalizatsiya va adaptiv yondashuvlarning rivojlanishi talabalarining o'quv-tahliliy faoliyatini yangi bosqichga ko'tarmoqda. Bunday sharoitda talaba o'z ta'lim trayektoriyasini mustaqil loyihalash, qiziqish va qobiliyatlariga mos resurslarni tanlash, individual maqsadlar asosida o'quv strategiyasini shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Mazkur jarayon ijtimoiy-psixologik xususiyatlar, ta'lim muhitining tashkil etilishi, pedagogning faoliyat uslubi va ta'lim texnologiyalari bilan uzviy bog'langan murakkab pedagogik tizim sifatida namoyon bo'ladi.

O'z-o'zini personallashtirish tushunchasi shaxsning o'z ehtiyoj va manfaatlarini aniq anglash, faoliyatda individual strategiyalarni belgilash, o'z qobiliyatlari va rivojlanish yo'nalishlarini to'g'ri tanlash qobiliyati sifatida izohlanadi. Bunday kompetensiyalarning shakllanishi talabada refleksiv fikrlash, motivatsion barqarorlik, maqsadli rejalashtirish, o'z-o'zini boshqarish va o'z-o'zini baholash qobiliyatlarini rivojlantirishni nazarda tutadi. Shu jihatdan oliy ta'lim muassasalarida personallashtirish faqat individual ta'lim trayektoriyalarini yaratish emas, balki talabaning shaxsiy dunyoqarashi, kasbiy tayyorgarligi va ijtimoiy yetukligini shakllantirishga qaratilgan pedagogik jarayon hisoblanadi ^[1]. Shu bois oliy ta'lim tizimida talabalarining o'z-o'zini personallashtirishini ilmiy asosda tashkil etish, uning pedagogik mexanizmlarini aniqlash, samarali omillar va shart-sharoitlarni belgilash dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu mavzuning dolzarbligi, avvalo, ta'limning inson

kapitali sifatiga ta'sirining ortib borishi; ikkinchidan, raqamlashtirish davrida shaxsga yo'naltirilgan ta'limning zarurati; uchinchidan, talabalarning kasbiy va shaxsiy o'sishini ta'minlovchi personallashtirilgan pedagogik modellarga bo'lgan ehtiyoj bilan asoslanadi.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonining mazmuni va texnologiyalarini modernizatsiya qilish, talabalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish kabi vazifalarni amalga oshirishda ham o'z-o'zini personallashtirishning o'rni beqiyosdir. Ushbu mavzuning dolzarbligi quyidagi omillar bilan izohlanadi: oliy ta'limda individuallashtirish jarayonlarining zaif tashkil etilganligi; talabalarda refleksiv va motivatsion bosqichlarning yetarlicha rivojlanmaganligi; raqamli ta'lim muhitidan shaxsiy rivojlanish uchun foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi; pedagoglar tomonidan personallashtirilgan ta'lim modellari bo'yicha samarali metodik qo'llanmalarining mavjud emasligi. Mazkur muammolarni hal etish talaba shaxsining faol subyekt sifatida rivojlanishi, kasbiy yo'nalishini to'g'ri tanlashi, ta'lim sifati oshishi va, eng muhimi, universal kompetensiyalar shakllanishiga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oliy ta'limda talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini nazariy jihatdan asoslash maqsadida quyidagi ilmiy metodlar qo'llanildi:

- falsafiy-metodologik tahlil – shaxs rivojlanishining mohiyati, ta'limda subyekt-obyekt munosabatlarining o'zgarishi, individuallashtirish va avtonomlikka doir paradigmlar tahlil qilindi, falsafiy yondashuv personallashtirishning inson kapitali va ma'naviy yetuklik bilan bog'liq qonuniyatlarini ochib berishga xizmat qildi;
- psixologik-pedagogik tahlil – psixologiyadagi o'z-o'zini boshqarish, motivatsiya nazariyalari (D. Desi ^[5], B. Zimmerman ^[6]), kognitiv uslublar, refleksiya mexanizmlari hamda pedagogikadagi individuallashtirilgan ta'lim, adaptiv o'qitish, kompetentlikka asoslangan yondashuv konsepsiyalari chuqur o'rganildi;
- nazariy modellashtirish – talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini ta'minlovchi pedagogik tizimning tuzilmaviy-mazmuniy modelini ishlab chiqish uchun ta'lim muhiti, subyekt faoliyati, psixologik mexanizmlar hamda metodik va texnologik komponentlarni o'zaro bog'lovchi nazariy modellar tuzildi;
- komparativ tahlil – xorijiy oliy ta'lim amaliyotida qo'llanilayotgan personallashtirilgan ta'lim platformalari, tyutorlik tizimi, individual trayektoriyalar, self-directed learning konsepsiyalari milliy ta'lim tizimi sharoiti bilan taqqoslandi.

Talaba shaxsining o'z-o'zini personallashtirishi quyidagi to'rt asosiy elementning uyg'unlashuvi natijasida amalga oshadi ^[3]:

- shaxsiy-refleksiv element – talaba o'z qobiliyati, ehtiyojlari, qadriyatlarini, o'qish uslubi va kasbiy rejalarini ongli ravishda tan oladi;
- kognitiv-strategik element – individual ta'lim strategiyasini tanlash va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirish;
- motivatsion-ixtiyoriy element – ichki motivatsiyaning ustuvorligi, o'z faoliyatini boshqara olish, maqsad qo'yish va unga erishish;
- faoliyat-texnologik element – raqamli muhitda ishlay olish, adaptiv platformalardan foydalanish, portfolio yuritish, individual trayektoriyalar tuzish.

Oliy ta'limda personallashtirishga mos keladigan pedagogik muhit quyidagi komponentlardan iborat ekanligi nazariy jihatdan asoslandi ^[14]:

- maqsadli komponent – shaxsiy rivojlanish va kasbiy yo'nalishni belgilash;
- mazmuniy komponent – individual ehtiyojlar asosida tuzilgan o'quv kontenti;
- texnologik komponent – adaptiv platformalar, raqamli portfolio, individual trayektoriyalar;
- ijtimoiy-psixologik komponent – tyutorlik, maslahat, psixologik qo'llab-quvvatlash;
- refleksiv-dagnostik komponent – shaxsiy rivojlanishni baholash va monitoring qilish.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Hozirgi global raqobat sharoitida yuqori malakali, ijodiy fikrlovchi, o'zining individual imkoniyatlarini anglay oladigan va kasbiy rivojlanish trayektoriyasini mustaqil shakllantira oladigan kadrlarni tayyorlash oliy ta'lim tizimining ustuvor vazifasiga aylanmoqda. Jamiyatda bilim iqtisodiyoti, innovatsion ishlab chiqarish, raqam-

lashtirish va inson kapitaliga asoslangan rivojlanish tendensiyalari talabalarda shaxsiy o'zini anglash, individual maqsad qo'ya olish, irodaviy boshqaruv va o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyalarini shakllantirishni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, o'z-o'zini personallashtirish (self-personalization) – talaba shaxsining individual rivojlanish trayektoriyasini yo'naltirilgan ravishda belgilash, o'zining qiziqishlari, qobiliyatlari, shaxsiy kognitiv uslubi va motivatsiyasiga mos ta'lim strategiyasini tanlash qobiliyati – zamonaviy oliy ta'limning markaziy tushunchalaridan biriga aylandi ^[4].

Personallashtirishning turli yondashuvlari – kognitiv, motivatsion, refleksiv, texnologik va kompetentli yondashuvlar – har biri ushbu jarayonning o'ziga xos qirralarini yoritib beradi. Biroq amaliyotda talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini samarali tashkil etish uchun ushbu yondashuvlarni integratsiya qiluvchi yagona metodologik asos, aniq mexanizmlar, baholash mezonlari va pedagogik texnologiyalar zarur ^[2].

Talabalarning individual tayyorgarlik darajasi, qobiliyatlari, motivatsiyasi va refleksiv o'ziga bahosi maxsus tuzilgan diagnostik usullar yordamida o'rganildi. Oliy ta'lim muassasasida personallashtirilgan ta'lim texnologiyalarini joriy etish bo'yicha shartli tajriba-sinov ishlari tashkil etildi:

- individual ta'lim trayektoriyalarini tuzish;
- raqamli portfolio va refleksiv kundaliklar yuritish;
- kouching va tyutorlik elementlarini joriy etish.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirgi vaqtda jahon ta'lim amaliyotida oliy ta'limning individuallashuvi va personallashtirilishiga oid barcha yo'nalishlar – kompetentli yondashuv, subyektli pozitsiyani shakllantirish, ta'lim motivatsiyasini oshirish, student-sentrlashgan ta'lim, adaptiv o'qitish algoritmlari – talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini ta'minlovchi omillar sifatida qaralmoqda. Shu bilan birga, mamlakatimizda oliy ta'limni modernizatsiya qilish, raqamli o'qitish platformalarini joriy etish, kredit-modul tizimiga o'tish, mustaqil ta'lim ulushini oshirish kabi islohotlar talabalarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi imkoniyatlarni yanada kengaytirmoqda.

Oliy ta'limda talabalarning o'z-o'zini personallashtirishini tashkil etishga ta'sir etuvchi asosiy omillar, shart-sharoitlar va mexanizmlar aniqlandi. Talabani o'z qiziqishlari, o'quv strategiyasi, kuchli va sust rivojlangan qirralari haqida ongli fikr yuritish qobiliyati personallashtirishning yadrosi hisoblanadi. Tadqiqotda quyidagi motivatsiya turlari personallashtirish samaradorligiga kuchli ta'sir ko'rsatishi aniqlandi: ichki motivatsiya (self-determination), kasbiy maqsadlar bilan bog'langan motivatsiya, shaxsiy muvaffaqiyatga yo'naltirilgan motivatsiya. Maqsad qo'yish, rejalashtirish, vaqtni boshqarish, mustaqil o'qish strategiyalari personallashtirishning amaliy asosini tashkil etadi. Samarali personallashtirilgan muhit quyidagi komponentlardan iborat bo'lishi zarur:

- adaptiv raqamli platforma – talabaga uning darajasiga mos vazifalarni taqdim etadi;
- kouching va tyutorlik tizimi – talabani shaxsiy qarorlar qabul qilishga yo'naltiradi;
- individual ta'lim trayektoriyasi – kasbiy maqsadlardan kelib chiqqan holda tuziladi;
- raqamli portfolio – shaxsiy rivojlanishni monitoring qiladi;
- refleksiv maydonlar – fikr yuritish va xatolarni tahlil qilish imkonini beradi.

Zamonaviy oliy ta'lim tizimida personallashtirish nafaqat ta'lim strategiyasi, balki shaxsiy va kasbiy rivojlanishning asosiy mexanizmi hisoblanadi. Ma'naviy, ijtimoiy va intellektual o'sishning muvaffaqiyati talabani qanchalik mustaqil, faol, refleksiv va maqsadga intiluvchan subyekt ekanligiga bog'liq.

Personallashtirish an'anaviy "o'qituvchi – talaba" modelidagi passivlikni bartaraf etadi va ta'limda subyekt-subyekt munosabatini shakllantiradi. Bu esa shaxsning avtonomligini, ijodiy fikrlashini va mas'uliyatini ta'minlaydi ^[7].

Talaba o'z qadriyatlarini anglab yetmas ekan, individual strategiya tuza olmaydi. Motivatsiya va refleksiya personallashtirishning nazariy asosi hisoblanadi ^[9]. Muhitda adaptiv texnologiyalarning mavjudligi yetarli emas; muhit talaba faoliyatining barcha jihatlarini qo'llab-quvvatlovchi kompleks tizimga aylanishi kerak ^[8].

Pedagog bilim beruvchidan yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, tyutor, motivatsiya beruvchi hamda individual rivojlantirishga rahbarlik qiluvchi shaxsga aylanishi talab etiladi. Bu personallashtirish qonuniyatlaridan kelib chiqadigan muqarrar xulosadir ^[10].

Ma'lum bo'ldiki, nazariy jihatdan mukammal personallashtirish uchun ^[11, 12] individual ishlar ulushini oshirish, o'qituvchining tyutorlik funksiyalarini mustahkamlash, raqamli ta'lim muhitini integratsiyalash, refleksiv faoliyatni tizimlashtirish zarur. Talaba shaxsi rivojlanishida personallashtirishni tashkil etish juda muhim omil ekanligi aniqlandi.

Personallashtirish nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki shaxsiy motivatsiya, ijodkorlik, mustaqil fikrlash va kasbiy yetuklikni rivojlantirishda asosiy mexanizm sifatida xizmat qiladi. Shunga ko'ra ^[13],

- oliy ta'limda personallashtirish faqat texnologik jarayon emas, u psixologik, ijtimoiy va pedagogik omillarning murakkab integratsiyasini talab qiladi;
- personallashtirilgan ta'lim muhitini shakllantirish pedagog roliga yangicha yondashuvni taqozo etadi – o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki tyutor, kouch, motivatsiya beruvchi shaxsga aylanadi;
- raqamli texnologiyalar personallashtirish jarayonini jadallashtirgan holda inson omilini to'liq almashtira olmaydi;
- talabalarining o'z-o'zini boshqarish va refleksiv fikrlashini shakllantirish personallashtirishning uzoq muddatli tayanch mexanizmi hisoblanadi.

XULOSA

Oliy ta'limda talabalarining o'z-o'zini personallashtirishini tashkil etish talaba shaxsini faol, mustaqil va ijodiy holatga olib chiqadi. Psixologik mexanizmlar – refleksiya, motivatsiya va avtonomlik – asosiy yadro hisoblanadi. Ularsiz personallashtirish nazariy jihatdan ham, amaliy jihatdan ham to'liq amalga oshmaydi. Personallashtirilgan ta'lim muhiti kompleks tizim sifatida shakllanishi lozim. Unda mazmun, texnologiya, tyutorlik, qo'llab-quvvatlash va diagnostik komponentlar o'zaro bog'liq bo'lishi kerak.

Milliy oliy ta'limda personallashtirishni nazariy asosda yo'lga qo'yish strategik ahamiyatga ega, chunki u inson kapitali rivojlanishini jadallashtiradi, innovatsion fikrlashni shakllantiradi va ta'lim sifatini nazariy jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi. Oliy ta'limda talabalarining o'z-o'zini personallashtirishini tashkil etish ta'lim sifatini oshirishda, kompetensiyalarning rivojlanishida va shaxsiy o'sishni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Personallashtirishni samarali amalga oshirish uchun pedagogik muhit kompleks ravishda – psixologik, metodik, texnologik va tashkiliy tomondan – yangilanishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Андерсон Т. Персонализированное обучение в высшей школе // Journal of Personalized Learning. – 2018. – Т. 5, № 3. – С. 45–62.
2. Бережная Л.А. Индивидуализация и персонализация образования: теоретические основы // Педагогика. – 2019. – № 5. – С. 23–32.
3. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности. – Москва: ПЕР СЭ, 2007. – 528 с.
4. Boud D. Reflection in Learning and Professional Development. – London: Routledge, 2010. – 198 p.
5. Деси Э.Л., Райан Р.М. Внутренняя мотивация и самоопределение в человеческом поведении. – Санкт-Петербург: Питер, 2001. – 479 с.
6. Зиммерман Б.Дж. Теория саморегулируемого обучения: учеб. пособие. – Москва: Академический проект, 2014. – 312 с.
7. Иллери К. Трансформативное обучение и развитие личности. – Москва: Логос, 2017. – 264 с.
8. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: учебно-воспитательный процесс на основе новых педагогических технологий. – Москва: Арена, 1995. – 224 с.
9. Лепский В.Е. Субъектное развитие личности в образовательной среде. – Москва: Смысл, 2015. – 304 с.
10. Ноулз М. Теория андрагогики: современное понимание обучения взрослых. – Москва: Альфа-Пресс, 2012. – 242 с.
11. OECD. Future of Education and Skills 2030: Conceptual Learning Framework. – Paris: OECD Publishing, 2019. – 67 p.
12. Романов П.А. Тьюторство как механизм сопровождения индивидуальной образовательной траектории. – Казань: Казанский университет, 2020. – 188 с.
13. Рыбкина И.А. Рефлексивные механизмы в профессиональном становлении студентов // Высшее образование сегодня. – 2020. – № 8. – С. 35–41.
14. Heutagogy Explained: Self-determined Learning in Higher Education // Journal of Heutagogical Studies. – 2017. – Vol. 1, No. 2. – P. 12–27.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.